

Vajag obligātu augstāko izglītību!?

Sagaidot Rīgas Tehniskās universitātes 150 gadu jubileju, sarunājos ar RTU rektoru Leonīdu Ribiciki.

– Kā jūtaties Rīgas Tehniskās universitātes svētku nedēļā – sagaidot augstskolas 150 gadu svinību kulmināciju?

– Atklāti sakot, sākām svinēt jau pirms gada ar koncertu Lielajā ģildē. Gada garumā visu laiku bijuši dažādi svētku pasākumi. Šonedēļ svinīgie notikumi ir viens pēc otra un nekam citam kā svinēšanai pat vairs nav laika – esam prezentējuši Latvijas Bankas izlaisto RTU jubilejas monētu, izdota jubilejas grāmata latviski un angļiski par RTU vēsturi. "Latvijas Pasts" izdod pastmarku par godu jubilejai. Vienlaikus ar latviešu inženieru kongresu notiks RTU jubilejas konference, uz kuru sabrauks mūsu absolventi no visas pasaules.

Svētku kulminācija būs 14. oktobrī "Arēnā Rīga". Tur apsolījis teikt uzrunu Valsts prezidents, bet turpinājumā būs īpašs uzvedums par RTU vēsturi ar projekcijām uz speciāliem ekrāniem.

– Vai varat minēt kādus izcilākos RTU absolventus?

– Vairāk zinu par Enerģētikas un elektrotehnikas fakultātes absolventiem. Vismaz divi no viņiem strādā "General Electric" kompānijā ASV. Ir, kas strādā "Siemens", "Bosch" un citos lielos uzņēmumos. Latvijā kaut vai "Latvenergo" šefs Āris Žīgurs ir mūsu absolvents. Tāpat "Latvijas gāzes" vadītājs Adriāns Dāvis, "Itera Latvia" prezidents Juris Savickis, arī Latvijas Darba devēju konfederācijas prezidents Vitālijs Gavrilovs. RTU studējis arī Latvijas Bankas prezidents Ilmārs Rimšēvičs un pat Valsts prezidents Andris Bērziņš, bet maģistrantūru RTU Muitas institūtā pabeidzis Ministru prezidents Valdis Dombrovskis.

– Tāda respektabla kompānija. Bet vai kāds no jūsu absolventiem ir ticis tuvu Nobela prēmijai vai pat ieguvis to?

– RTU gan nav absolvējis, bet RTU priekštecī Rīgas Politehniskajā institūtā mācībspēks bija Nobela prēmijas laureāts ķīmijā Vilhelms Ostvalds. Zviedru zinātnieks Santareniuss ieguva Nobela prēmiju par pētījumiem, kas veikti institūta laboratorijās. Līdz Pirmajam pasaules karam ķīmijas un dabaszinātņu jomā Rīgas Politehniskais institūts bija viena no vadošajām augstskolām pasaulē. Tolaik te strādāja arī ievērojamākais zinātnieks no Latvijas Pauls Valdens, kuru septiņas reizes nominēja Nobela prēmijai, un viņam to neizdevās iegūt tikai tāpēc, ka sākās karš.

Arī pēdējos gados ir izcili sasniegumi, kaut finansiālais atbalsts tāds, ka zinātnieki būtībā dzīvo bada maizē.

Piemēram, Inga Lašenkova nesen ieguva Pasaules intelektuālā īpašuma organizācijas balvu par labāko inovāciju, ko atklājušas sievietes zinātnieces. RTU zinātnes prorektors **Tālis Juhna** ir līdzautors atklājumam, kā var minētē vai pusotrā noteikt, vai ūdens paraugs ir dzerams vai ne.

Mums ir daudz jaunu talantīgu doktoru un doktorantu. Piemēram, viens no maniem doktorantiem patlaban stažējas Eiropas kosmosa aģentūrā. Ieguvis stipendiju uz gadu. Otrs mans doktorants ieguvis divu gadu stipendiju un patlaban strādā CERN – pasaules jaudīgākajā pētniecības centrā.

– Pieminējāt, ka Valsts prezidents teiks uzrunu svinībās "Arēnā Rīga". Vai uz RTU svētku pasākumiem esat aicinājis arī izglītības ministru Robertu Kīli?

– Jā, esam aicinājuši, un ministrs solīja ierasties. Uz pieņemšanu, ko rīkojam 13. oktobrī valdības locekļiem un ārvalstu diplomātiem, solījis ierasties arī Ministru prezidents, kurš pasniegs trīs jaunas – savas personālās – stipendijas trim RTU studentiem.

– Nesen teju divdesmit rektori parakstīja atklāto vēstuli, kurā izteica neuzticību izglītības ministram. Jūs nebijāt starp tiem, kas bija par to balsojuši.

– Es tolaik biju komandējumā un nebiju klāt attiecīgajā sanāksmē. Varu piekrist tam, ko kolēģi rakstīja vēstulē, ka iepriekšējā gadā ministrs bija vairāk aizņemts ar skolu problēmu risināšanu, bet augstskolu reformas tiek tikai solītas, kamēr reformu plāna nav. Tāpat piekritu, ka ir komunikācijas problēmas starp ministru un augstskolām. Ministrs grib pārsvarā sarunāties ar cilvēkiem internetā, piemēram, tīverī. Lielākajai daļai rektoru tas nav pierasts. Domāju, ka balsojums par neuzticības izteikšanu bija to rektoru, kas piedalījās sanāksmē, izmisuma solis. Pēc tam jau viss vairāk vai mazāk sakārtojās, sākās diskusijas, parādījās kādas ministra reformu vīzijas. Man nav pieņemams tas, ka ministrs vēlas pārvērtēt ārvalstu ekspertu sniegto vērtējumu par studiju programmām.

– Kad tika gatavots šis vērtējums, bija runa, ka slēgs trešās – visvājākās – grupas programmas. Tagad ministrs vājākajās ieskaitījis arī otrās grupas programmas, ko augstskolas uzskata par daudz maz labām.

– Nu jā, otrajā grupā tika ieskaitītas programmas, kas ir saglabājamās, bet kurās vajadzētu uzlabojumus. RTU gadījumā viena programma otrajā grupā iekļuva tikai tāpēc, ka tās īstenošanai vajag modernas iekārtas un laboratorijas, bet šobrīd nav līdzekļu to modernizācijai. Lemjot par finansēšanu, jājauc arī Latvijas Darba devēju konfederācijas viedoklis, kurās nozarēs tomēr programmas nebūtu slēdzamas.

Turklāt, ja runā par programmu slēgšanu, nevajag aizmirst par studentiem, kuri iestājās valsts finansētā budžeta vietā un ar augstskolu noslēdza attiecīgu līgumu. Ja grib slēgt programmas, to nedrīkst darīt uzreiz, bet gan pamazām, piemēram, neuzņemot vairs studentus pirmajā kursā. Tajā ziņā gan ministram piekritu – ja vienu un to pašu jomu var studēt divdesmit augstskolās, tas ir par daudz. Taču, izlemjot, kurās augstskolās šī joma būtu jāatstāj, jābūt arī citiem kritērijiem, jo vērtēšanas process nebija ideāls. Par to, kā tas notika, varētu uzrakstīt veselu kriminālromānu. Drīz sāksies zinātnisko institūciju vērtēšana.

– Tad varbūt notiks vēl trakākas lietas.

– Nu tad redzēsim. Neviens jau nav pret kvalitātes izvērtēšanu, neviens rektors nav pret pārmaiņām.

– Bet neviens rektors arī nepasaka, kādas tad pārmaiņas būtu vajadzīgas. Tiek apkarots ministra Kīļa darbības stils, nepiedāvājot reālu alternatīvu.

– Rektori jau kuro gadu saka pašu galveno: lai uzlabotu augstākās izglītības kvalitāti, ir jānodrošina lielāks finansējums.

– Tātad bez tā nav iespējamas nekādas reformas?

– Ja prasa kvalitatīvus rādītājus, jābūt arī atbilstošam finanšu segumam. Bija taču plāns, ka augstskolas varēs saņemt papildu finansējumu, balstoties uz kvalitātes rādītājiem. Kur tas plāns palika?

– Tas plāns taču arī augstskolām nepatika. Arī bija diskutabli kritēriji.

– Iebildumi jau vienmēr būs, taču varēja šo plānu, kaut uzlabojot, ieviest dzīvē.

Uzskatu, ka Latvijā dzīvo īpaša tauta, kas grib mācīties. Mūsu studentu skaits attiecībā pret iedzīvotāju skaitu ir trešajā vietā Eiropā, bet bijis arī pirmajā vietā. Vispirms jānosaka, ka mums ir obligāta vidējā izglītība, pēc tam jānosaka, ka jābūt arī obligātai augstākai izglītībai.

– Vai tad tas tiešām ir vajadzīgs?

– Jā.

– Kas tad ielu slaucīs?

– Kāpēc mēs gribam būt tikai palīgstrādnieki? Jābūt augstākās izglītības pieejamībai. Kāpēc Igaunijā ir bezmaksas augstākā izglītība? Vai viņi ir nesaprātīgi? Bet Latvijā grib ieviest sistēmu, ka katram studentam būs jāaizņemas studijām nauda, Anglijā un Jaunzēlandē jau redzams, ka šāda sistēma valstij izmaksā dārgāk, nekā nodrošināt katram budžeta vietu, jo jāmaksā par kredītu fonda administrēšanu, bet kredītus studenti tāpat neatmaksā.

Problēma ir, ka mūsu vidusskolās mācību programma veidota tā, ka jauniešiem netop skaidrs, ko viņiem vajadzētu studēt. Ja budžeta vietu vairs nebūs, vēl vairāk jauniešu aizies studēt sociālās zinātnes. Latvija jau tā ir pirmajā vietā Eiropā, ja rēķina, cik procentu augstskolu absolventu pabeiguši humanitārās studiju programmas. Ja paskatāmies, cik pabeidz inženierzinātnes, tad redzam, ka tajās esam pēdējā vietā.

– Daudzas studiju programmas RTU ir ekskluzīvas – to nav citās Latvijas augstskolās. Tādā ziņā no ministra Ķīļa reformām jums nevajadzētu būties.

– Mums jau ir arī sociālās zinātnes, tā pati uzņēmējdarbības vadība, taču tur lielākoties ir tikai maksas vietas. Taču eksaktās studiju jomas ir tādas, ko privātās augstskolas nepiedāvā, tur nevar uztaisīt biznesu. Problēma jau nav tik daudz tajā, ka gaidāmas reformas. Uztrauc tas, ka nav skaidrs, kas tieši notiks.

Ir noteikti mērķi, ka Latvijas augstskolām jātiek augstākās vietās universitāšu topos, bet mēs jau paši ejam šajā virzienā. RTU šogad ir divreiz vairāk ārzemju studentu, nekā bija pērn.

– Ministrs vēlas, lai augstskolās vairāk ienāk angļu valoda.

– Tam piekrītu gan es, gan mūsu studenti. Jo sevišķi inženierzinātnēs neiztikt bez angļu valodas, jo tajā ir visa tehniskā literatūra. Mēs varētu lekcijas sākt lasīt angļiski jebkurā brīdī.

– Ko jūs savai universitātei novēlat sasniegt nākamajos gados?

– Obligāti jāpabeidz studentu pilsētiņas rekonstrukcija un būve. Lai izdarītu visu iecerēto, vēl vajag papildu līdzekļus būvniecībai. Toties tad visas fakultātes atradīsies vienuviet. Būs resursu koncentrācija, jo tagad fakultātes ir izmētātas pa visu Rīgu. Katrā no tām ir laboratorijas, kādas ir arī citās fakultātēs, piemēram, materiālu pretestības laboratorijas ir vairākas. Kad visas fakultātes būs vienuviet, pietiks ar vienu laboratoriju katrā nozarē. Mācībspēki varēs efektīvāk strādāt un sastrādāties savā starpā. Jāpanāk arī, lai studenti pilna laika studijās tiešām studētu, nevis strādātu pilnu darba dienu.